

Umsögn um drög að frumvarpi til laga um aðgang barna að samfélagsmiðlum (mál nr. S-186/2026)

Kópavogsbær fagnar þeirri umræðu sem frumvarpið vekur um réttindi, velferð og öryggi barna í stafrænu umhverfi. Mikilvægt er að stjórnvöld bregðist við þeim áskorunum sem fylgja aukinni notkun samfélagsmiðla og annarrar stafrænnar þjónustu meðal barna og ungmenna. Á sama tíma telur menntasvið nauðsynlegt að nálgast viðfangsefnið með heildstæðum hætti þar sem vernd barna, uppbygging stafrænnar hæfni og virðing fyrir réttindum barna fara saman.

Sveitarfélagið telur að aldurstakmarkanir og tæknilegar aðgangshindranir geti verið hluti af lausninni en að þær muni einar og sér ekki tryggja öryggi barna í síbreytilegu stafrænu samfélagi. Reynslan sýnir að stafrænt umhverfi þróast ört og að börn og ungmenni þurfa ekki einungis vernd heldur einnig þekkingu, færni og stuðning til að geta tekið upplýstar ákvarðanir og brugðist við þeim áskorunum sem þau mæta á netinu.

Nýleg gögn frá íslenskum ungmennum benda til þess að mörg þeirra eigi í erfiðleikum með að meta áreiðanleika upplýsinga, skilja hvernig persónuverndarstillingar, vafrakökur og reiknirit virka og átta sig á áhrifum gervigreindar á það efni sem þau sjá og nota daglega. Á sama tíma sýna niðurstöðurnar að ungmenni leita í auknum mæli til foreldra og annarra fullorðinna sem þau treysta þegar upp koma vandamál eða óþægileg reynsla í stafrænu umhverfi. Þessar niðurstöður undirstrika mikilvægi þess að efla miðlalæsi, gagnrýna hugsun, netöryggi, persónuverndarvitund og gervigreindarlæsi samhliða öðrum verndarráðstöfunum.

Kópavogsbær telur að foreldrar gegni lykilhlutverki í að styðja börn sín í stafrænu uppeldi. Niðurstöður foreldrakönnunar Evrópuráðsins sýna að foreldrar kalla eftir aðgengilegum og hagnýtum úrræðum, svo sem stuttum myndböndum frá sérfræðingum, skýrum leiðbeiningum og efni sem hægt er að nýta á þeim tíma sem hentar hverri fjölskyldu. Þessar niðurstöður benda til þess að samhliða lagasetningu þurfi að byggja upp markvissan stuðning við foreldra og fjölskyldur þannig að þær geti sinnt hlutverki sínu af öryggi og með góðum upplýsingum til grundvallar.

Kópavogsbær leggur jafnframt áherslu á að ábyrgð á öryggi barna í stafrænu umhverfi verði ekki lögð að meginstefnu á börn sjálf, foreldra eða skóla. Þjónustuveitendur og tæknifyrirtæki bera ríka ábyrgð á því umhverfi sem þau skapa og hagnast á. Mikilvægt er að þjónusta sem beinist að börnum eða er líkleg til notkunar barna sé hönnuð með hagsmuni þeirra að leiðarljósi, að sjálfgefnar persónuverndarstillingar tryggi vernd barna, að gagnsæi ríki um gagnasöfnun og virkni reiknirita og að virkt eftirlit sé með skaðlegu efni, einelti og áreiti. Vernd barna verður að byggjast á sameiginlegri ábyrgð samfélagsins alls.

Kópavogsbær telur jafnframt mikilvægt að frumvarpið skýri ábyrgð einstakra aðila. Ríkið þarf að tryggja lagaramma, eftirlit og fjármögnun fræðslu. Sveitarfélög og skólar þurfa að hafa raunhæf tækifæri til að efla stafræna hæfni barna og styðja foreldra. Foreldrar þurfa að hafa aðgang að upplýsingum og ráðgjöf og þjónustuveitendur þurfa að bera ábyrgð á þeirri þjónustu sem þeir þróa og reka. Án slíkrar skýrrar ábyrgðarskiptingar er hættu á að væntingar og skyldur færast að óeðlilegum hluta yfir á heimili og skóla.

Kópavogsbær telur jafnframt mikilvægt að ríkið tryggi aðgengi barna og ungmenna að vönduðu, hlutlægu og aldursþæmru fræðsluefni um stafrænt umhverfi, persónuvernd, miðlalæsi, netöryggi, samskipti á netinu og gervigreind. Slíkt efni þarf að vera aðgengilegt öllum börnum óháð búsetu, félagslegum aðstæðum eða stuðningsþörf og byggja á rannsóknum og bestu þekkingu hverju sinni. Ekki er raunhæft að gera ráð fyrir að einstök sveitarfélög, skólar eða foreldrar þrói sjálfstætt það efni sem nauðsynlegt er til að mæta þessari þörf. Þar þarf ríkið að gegna leiðandi hlutverki og tryggja samræmi, gæði og jafnræði.

Kópavogsbær vill sérstaklega vekja athygli á réttindum barna sem eru í viðkvæmri stöðu. Fyrir sum börn geta stafræn samskipti og aðgangur að stafrænum samfélögum verið mikilvæg leið til félagslegrar þátttöku, tjáningar, náms og tengslamyndunar. Við útfærslu lagasetningar þarf því að meta sérstaklega áhrif á börn með fatlanir, taugabroskafrávik, langvarandi veikindi, félagslega einangrun eða aðrar aðstæður sem geta takmarkað þátttöku þeirra í hefðbundnu félagslífi. Mikilvægt er að aðgerðir sem ætlaðar eru til verndar leiði ekki óviljandi til aukinnar útilokunar eða skerðingar á þátttökurétti þessara barna.

Að lokum telur Kópavogsbær að farsælustu lausnirnar felist í því að sameina verndarráðstafanir, skýra ábyrgð þjónustuveitenda, markvissa hæfniuppbyggingu og stuðning við foreldra og skóla. **Markmiðið þarf að vera að börn og ungmenni verði ekki aðeins vernduð gegn áhættu heldur öðlist jafnframt þá þekkingu, færni og seiglu sem þarf til að taka virkan, öruggan og ábyrgan þátt í stafrænu samfélagi.**

Heimildir:

Digital Citizen Education parents perspective 9048 <https://rm.coe.int/digital-citizenship-education-survey-2020-provisional-report/1680a047f9> (bls. 48)

SMARTBUS Digital Youth on Tour 2025 – Analysis of 2025 SmartBus session findings in Iceland - *hjálagt í viðhengi*

f.h. Kópavogsbæjar

Bergþóra Þórhallsdóttir

Verkefnastjóri í upplýsingatækni í skólastarfi á menntasviði